
Politica comercială externă a Republicii Moldova: analiza și tendințe

Tatiana GUTIUM, Scientific researcher (*gutium.tatiana1@gmail.com*)
National Institute for Economic Research, Republic of Moldova

Abstract

State policy in the field of foreign economic activity aims at developing a system of measures of a legislative, executive and control nature, pointed at regulating imports and exports with foreign countries. There is an acute problem of improving the trade policy of the Republic of Moldova in order to promote exports and expand sales markets. Moldova has not yet accumulated significant experience in this area, which, combined with a weak legal framework, creates difficulties in organizing trade policy to ensure the trade interests of Moldovan businesses. This study is based on a SWOT analysis, and its main purpose is to substantiate the main objectives of strategies, state programs focused on improving foreign trade policy. Author proposed to develop and implement strategies that would include the following four general objectives: supporting the growth of export potential; improving the quality of domestic goods; increasing the quality of infrastructure and logistics efficiency; development of electronic commerce.

Key words: *foreign trade, export, import, SWOT analysis, trade policy.*

JEL: F13, F15, F19.

1. Introducere

Politica comercială externă rezidă dezvoltarea și reglementarea relațiilor comerciale cu alte țări. Promovarea efectivă a acestei politici poate garanta dezvoltarea sustenabilă a economiei naționale, iar sarcina ei este menținerea echilibrului economic extern în contextul asigurării securității economice a țării, stimularea exportului și atragerea capitalului străin. Prin urmare, analiza dinamicii comerțului exterior și cercetarea politicii comerciale externe promovate de Republica Moldova sunt relevante.

2. Scopul studiului și sursele de date utilizate

Scopul studiului constă în identificarea principalelor obiective a strategiilor, programelor de stat axate pe eficientizarea politicii comerciale promovate de Republica Moldova în baza rezultatelor analizei dinamicii comerțului exterior și analizei SWOT.

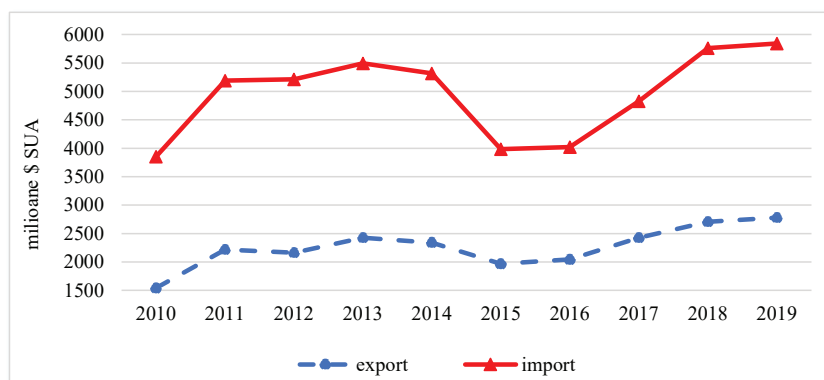
Analiza dinamicii comerțului exterior se efectuează în baza unui set de indicatori, inclusiv se calculează cota în Produsul Intern Brut (PIB). „În anul 2018, Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS) a trecut la estimarea indicatorilor privind PIB după metodologia de calcul a Sistemului Conturilor Naționale (SCN) a Organizației Națiunilor Unite, versiunea 2008 / Sistemul European de Conturi, versiunea 2010” (Gutium, 2020, p. 260). Modificări s-au produs aproape în toate compartimentele SCN, însă modificări majore au avut loc în metodologia elaborării tabelelor fluxurilor de bunuri și în calcularea indicatorilor macroeconomici care, în conformitate cu metodologia SCN, ONU-2008/SEC-2010, în primul rând afectează mărimea Produsului Intern Brut. PIB-ul conform metodologiei noi a fost recalculat pentru anii precedenți 2010-2017. Cu toate că, pe site-ul BNS al Republicii Moldova (RM) sunt disponibile serii de timp anuale privind comerțul exterior pentru anii 1997-2019, însă ținând cont de faptul că seria de date trebuie să fie comparabilă, analiza este efectuată pentru perioada de timp 2010-2019.

3. Tendințe în comerțul exterior al Republicii Moldova

Analiza dinamicii comerțului exterior al Republicii Moldova atestă, că perioadele de creștere și descreștere a importului sunt identice cu cele ale exportului, iar soldul balanței comerciale a fost deficitar în decursul întregii perioade analizate. După diminuarea bruscă a comerțului exterior în a.2009, cauzată de criza financiară, în următorii doi ani a crescut simțitor atât exportul, cât și importul. Următoarea micșorare considerabilă în termeni valorici a fost atestată în a.2015 (Figura 1), pe fondalul conflictului geopolitic și schimbului de sancțiuni dintre Federația Rusă pe de o parte, și SUA, Uniunea Europeană, Canada, Elveția, Japonia, Australia, Noua Zeelandă – pe de altă parte. După ce pe data de 27 iunie 2014 a fost semnat Acordul de Asociere a Republicii Moldova la UE, Federația Rusă a extins geografic sancțiunile și asupra bunurilor de origine din Moldova.

Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova, aa.2010-2019

Fig. 1

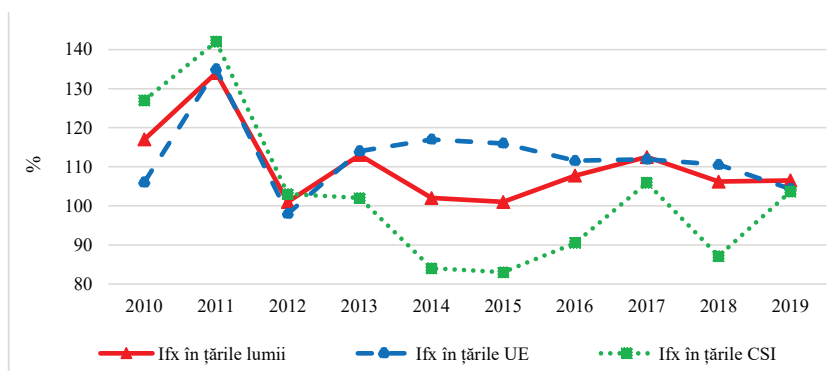

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (National Bureau of Statistics, 2020).

O reorientare cardinală a exportului de la est spre vest, nu putea fi realizată în termeni reduși de timp, deoarece o bună parte din produsele exportate nu corespund standardelor europene, nu sunt competitivi atât în raport cu calitatea, cât și în raport cu prețul. Volumul fizic al exportului de mărfuri în țările lumii în 2015 nu sa redus, ci a crescut și a constituit 101% (Figura 2), pe când în termeni valorici a scăzut cu 15,93%. Situația creată poate fi explicată prin faptul, că exportul de bunuri procesate în țările CSI, cu o valoare adăugată relativ înaltă, au fost substituite cu exportul bunurilor neprocesate, cu o valoare adăugată joasă, în țările UE.

Indicii volumului fizic al exportului din Republica Moldova, aa.2010-2019

Fig. 2

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (National Bureau of Statistics, 2020).

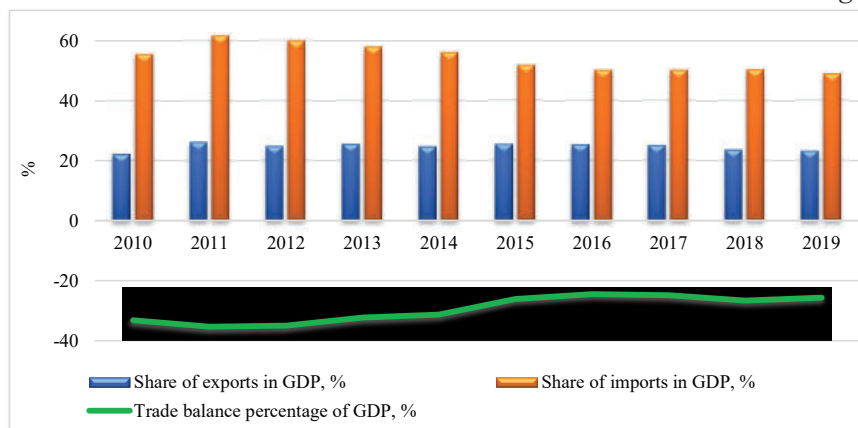
Notă: Ifx – Indicii volumului fizic la mărfurile exportate.

În perioada anilor 2010-2019, cota exportului în PIB a atins cel mai înalt nivel în a.2011 – 26,3%. Însă cea mai mare cotă a deficitului balanței comerciale în PIB – la fel a fost înregistrată în acest an. Creșterea considerabilă a volumul importului a cauzat această situație. Cota importului în PIB a constituit 61,7%. În anul 2019 acest indicator a atestat un nivel comparativ mai mic în raport cu ceilalți ani din perioada analizată, iar cota exportului în PIB în anul dat a fost relativ mai mică cu cea atinsă în anii 2011-2018 și cu 1,1 puncte procentuale mai mare în raport cu a.2010. În decursul întregii perioade cota deficitului balanței comerciale în PIB a fost semnificativă și a variat în intervalul 20% – 40% (Figura 3).

Prin urmare, **primul obiectiv a strategiilor, programelor de stat axate pe eficientizarea politicii comerciale promovate de Republica Moldova este susținerea creșterii potențialului de export.**

Cota comerțului exterior al Republicii Moldova în PIB

Fig. 3

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (National Bureau of Statistics, 2020).

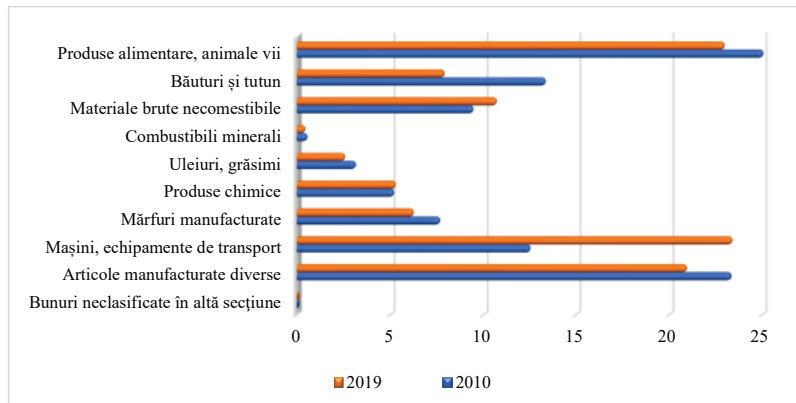
Analiza comparativă a structurii exportului Republicii Moldova pe secțiuni conform Clasificării Standard de Comerț Internațional (CSCI) Rev. 4, în a.2019 față de a.2010, a arătat, că sa micșorat cota exportului de articole manufacturate diverse (cu 5,45 puncte procentuale), băuturi și tutun (cu 2,40 puncte procentuale), produse alimentare și animale vii (cu 2,22 puncte procentuale), mărfuri manufacturate (cu 1,42 puncte procentuale), și sa majorat cota de mașini, echipamente de transport (cu 10,84 puncte procentuale), materiale brute necomestibile, exclusiv combustibili (cu 1,25 puncte procentuale) (Figura 4).

O altă caracteristică a comerțului exterior al Republicii Moldova este cota înaltă a reexportului. Se disting două categorii de reexport:

- ▶ reexportul clasic a bunurilor, care nu au fost prelucrate, nu au suferit transformări esențiale;
- ▶ reexportul producției după prelucrare.

Structura exportului Republicii Moldova pe secțiuni conform CSCI Rev. 4, %

Fig. 4

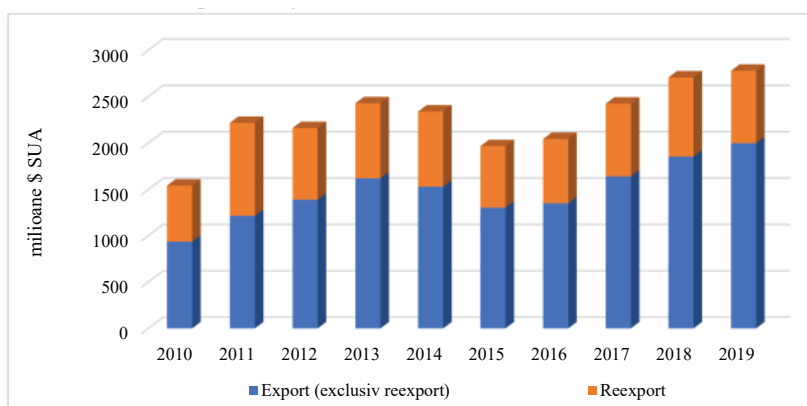

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (National Bureau of Statistics, 2020).

Cel mai înalt nivel al cotei reexportului în export, de 45,18%, a fost înregistrat în a.2011. În anii următori s-a atestat un trend descendent a indicatorului dat. Cota reexportului în 2019 a constituit 28,1%, inclusiv 8,5% în total exporturi sunt reexporturi clasice și 19,6% – reexporturi de mărfuri după prelucrare. În expresie valorică cel mai mare volum al reexportului la fel a fost atins în a.2011, iar cel mai mic – în a.2015, an după semnarea Acordului de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (Figura 5).

Evoluția exportului și reexportului Republicii Moldova, aa.2010-2019

Fig. 5

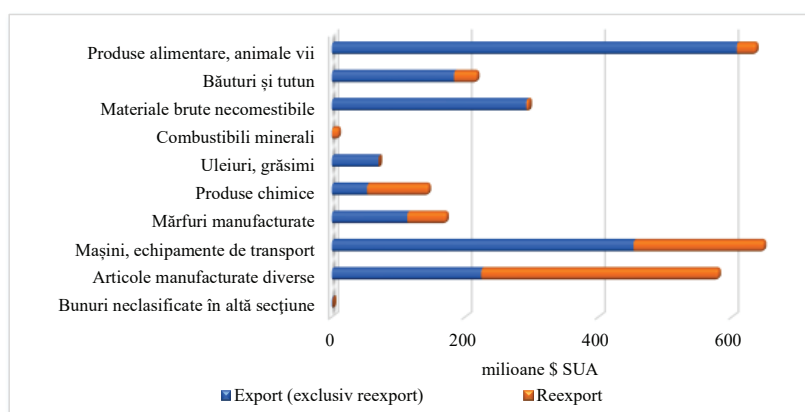

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor UN Comtrade (UN Comtrade, 2020).

Analiza reexportului pe secțiuni conform CSCI Rev. 4 pentru anul 2019 a arătat că cel mai mare volum îi revine reexportului de articole manufacturate diverse, urmate de mașini, echipamente de transport, produse chimice. Cel mai mare volum a exportului (exclusiv reexport) îi revine produselor alimentare și animale vii (Figura 6). *Tendința dată reprezintă un obstacol în dezvoltarea unei economii competitive.*

Exportul și reexportul Republicii Moldova pe secțiuni conform CSCI Rev. 4, a.2019

Fig. 6

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor UN Comtrade (UN Comtrade, 2020).

4. Analiza SWOT a politicii comerciale externe promovate de Republica Moldova

În tabelul 1 sunt analizate trei acorduri comerciale, semnate de Republica Moldova: primul – cu Comunitatea Statelor Independente (CSI), al doilea – cu Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, al treilea – cu Turcia. În contextul evaluării rezultatelor promovării acordurilor menționate, a fost analizată evoluția comerțului exterior, aplicând principiului *ceteris paribus* pentru intervalul de timp, unde primul an este anul semnării acordului corespunzător.

În cazul „Acordului privind zona de comerț liber”, pentru a nu admite suprapunerea efectelor a două acorduri, intervalul de timp analizat este 2011-2012, deoarece la 29 noiembrie 2013 a fost parafat „Acordul de instituire a unei Zone de liber schimb aprofundat și cuprinzător (DCFTA) cu Uniunea Europeană”. În aceeași ordine de idei, perioada cercetării rezultatelor derulării celorlalte două acorduri este 2014-2019.

Analiza a trei Acorduri comerciale semnate de Republica Moldova

Tabelul 1

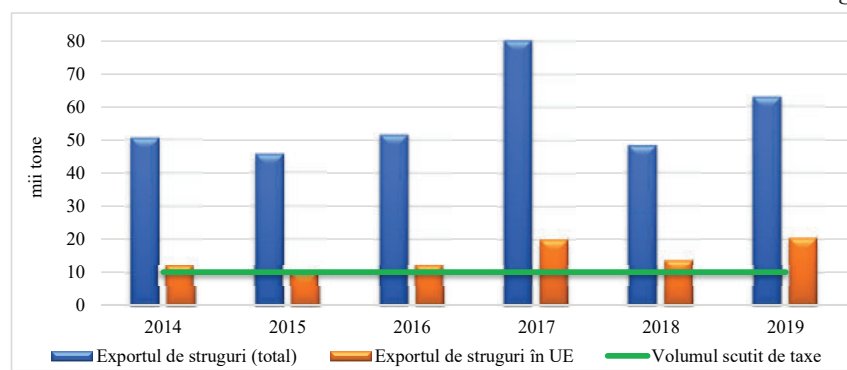
Acorduri	Caracteristici distincte	Rezultatul promovării	Data semnării
„Acord privind zona de comerț liber”	„Facilitarea comerțului regional dintre Moldova și țările CSI prin stabilirea taxei vamale zero la peste 10 mii de grupuri de mărfuri și anularea graduală a taxelor pentru produsele care fac excepție. Neaplicarea noilor restricții în comerț” (Acord, 2011).	Modificările comerțului dintre Moldova și CSI în perioada anilor 2011-2012 (situația din anul 2012 în raport cu anul 2011): Deficitul balanței comerciale a scăzut cu 12,4%; S-a majorat exportul din Moldova în CSI și importul în Moldova din CSI a unui număr de bunuri atât neprocesate, cât și procesate.	18 octombrie 2011
„Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte”	Moldova se obligă să „elimine toate taxele vamale pentru mărfurile originare din UE, cu excepțiile bunurilor din Anexa XV-D, la care taxele vor fi eliminate în 3, 4, 5, 6, 10 etape” (în final, taxele vor fi eliminate la toate bunurile). Pe când, UE nu va elimina taxele la toate bunurile: „mărfurile din Anexa XV-A vor fi importate din Moldova în Uniune fără taxe vamale în limitele contingentelor tarifare stabilite; mărfurile din Anexa XV-B sunt supuse unei taxe de import în UE, cu excepția componentei ad valorem a taxei de import; importul produselor originare din Moldova enumerate în Anexa XV-C sunt cotate” (Acord, 2014a).	Modificările comerțului dintre Moldova și UE în perioada anilor 2014-2019 (situația din anul 2019 în raport cu anul 2014): A crescut exportul din Moldova în UE de bunuri neprocesate: legume – de 5,9 ori; semințe și fructe oleaginoase – de 2,1 ori; lapte, ouă de păsări, miere naturală – cu 22,1%; etc.; A scăzut exportul din Moldova în UE de bunuri procesate: zahăr și produse zaharoase – cu 39,8%; îmbrăcăminte tricotată – cu 25,9%; etc.; A sporit importul în Moldova din UE de bunuri procesate: produse alimentare, băuturi alcoolice, fără alcool, oțet, tutun – cu 45,2%; mașini și aparate, echipamente electrice – 40,9%; încălțăminte – cu 33,4%; etc.	27 iunie 2014
„Acord de Comerț Liber între Republica Moldova și Republica Turcia”	„Pentru mărfurile originare din Turcia (din Anexa II) Moldova va acorda condiții tarifare favorabile, analogice celor acordate produselor similare originare din UE” (articolul 23, alineatul 4) (Acord, 2014b). În Acord nu este menționat că bunurile din Moldova vor obține preferințe analogice celor acordate produselor similare originare din UE.	Modificările comerțului dintre Moldova și Turcia în perioada anilor 2014-2019 (situația din anul 2019 în raport cu anul 2014): Deficitul balanței comerciale a crescut cu 14,7%; A sporit exportul din Moldova în Turcia de bunuri neprocesate: carne și organe comestibile – de 2,9 ori; cereale – de 2,1 ori; etc.; A diminuat exportul din Moldova în Turcia de bunuri procesate: sticlă și articole din sticlă – cu 88,9%; etc.; S-a majorat importul în Moldova din Turcia de bunuri procesate: încălțăminte – de 2,3 ori; mașini și aparate, echipamente electrice – 71,0%; sticlă și articole din sticlă – cu 52,9%; materiale textile și articole din aceste materiale – cu 46,2%; etc.	11 septembrie 2014

Sursa: (Gutium, 2021).

În anul 2014, potențialul de export al strugurilor de masă, proaspeți, al Republicii Moldova este de 5,0 ori mai mare ca volumul scutit de taxe, iar în anul 2017 – de 8,0 ori și în anul 2019 – de 6,3 ori (Figura 7). Deci, diversificarea regională a exportului rămâne actuală.

Exportul de struguri de masă din Republica Moldova și volumul scutit de taxe

Fig. 7

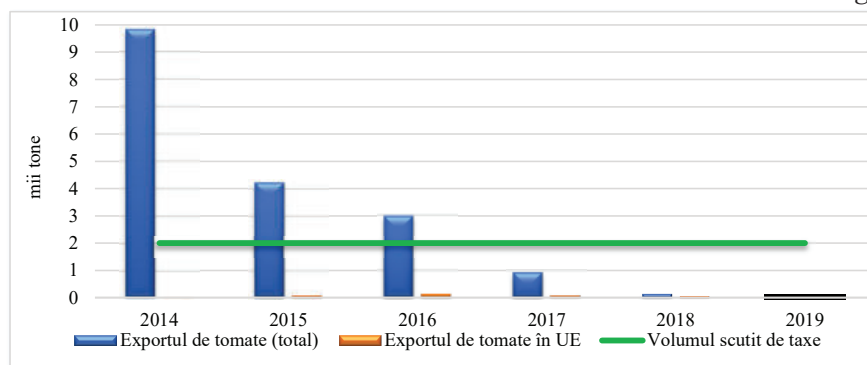

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor UN Comtrade (UN Comtrade, 2020).

În anul semnării Acordului de asociere UE, potențialul de export al tomatelor moldovenești a constituit 9,8 mii tone, iar volumul scutit de taxe este de 2 mii tone (de 4,9 ori mai mic). Asupra exportului bunului dat a influențat nu numai Acordul menționat, dar și „Acordul de Comerț Liber între Republica Moldova și Republica Turcia”. Ca rezultat, în anul 2019, volumul exportului de tomate din Republica Moldova este egal cu zero (Figura 8).

Exportul de tomate din Republica Moldova și volumul scutit de taxe

Fig. 8

Sursa: estimările efectuate de autor în baza datelor UN Comtrade (UN Comtrade, 2020).

Generalizarea rezultatelor analizei SWOT a politicii comerciale promovate de Moldova este reflectată în Tabelul 2.

Analiza SWOT a politicii comerciale promovate de Republica Moldova

Tabelul 2

Puncte tari	Puncte slabe
<p>Perfecționarea continuă a bazei legislative care stabilește promovarea politicii comerciale.</p> <p>Elaborarea și implementarea strategiilor conexe cu promovarea exportului (SNAIPE 2016-2020 etc.).</p> <p>Semnarea acordurilor (DCFTA, Acordul de Asociere etc.) care au asigurat accesul pe piața UE a bunurilor autohtone (volumul fizic la mărfurile exportate în țările UE a crescut, în medie, cu 11% anual, anii 2014-2019).</p>	<p>Nu toate bunurile autohtone corespund standardelor europene de calitate și sunt competitive, de aceea nu pot profita de accesul pe piața UE.</p> <p>Crește volumul promovării bunurilor lohn și bunurilor neprocesate.</p> <p>Gradul redus de diversificare a exporturilor.</p> <p>Conform unor acorduri semnate, Republica Moldova nu a obținut facilități integral identice (Tabelul 2.2).</p>
Oportunități	Amenințări
<p>Crearea premiselor pentru dezvoltarea digitalizării documentării și vămii tranzacțiilor de export și import.</p> <p>Penetrarea piețelor noi.</p> <p>Oportunități pentru promovarea bunurilor ecologice.</p> <p>Accesul pe piața europeană, unde cerințele față de bunuri sunt ridicate, va servi ca imbold pentru producătorul autohton de a spori calitatea și competitivitatea bunurilor.</p>	<p>Restricțiile cauzate de pandemia COVID-19 vor fi prelungite și extinse, ceea ce va crea impedimente pentru dezvoltarea comerțului exterior.</p> <p>Competitivitatea bunurilor autohtone pe piața externă va scădea din cauza accelerării progresului tehnico-științific în țara-gazdă.</p> <p>Apariția concurenței nelocale pe unele piețe.</p>

Sursa: (Gutium, 2021).

Rezultatele analizei dinamicii comerțului exterior și analizei SWOT a politicii comerciale arată că *al doilea obiectiv a strategiilor, programelor de stat axate pe eficientizarea politicii comerciale promovate de Republica Moldova este îmbunătățirea calității bunurilor autohtone, iar al treilea obiectiv – sporirea calității infrastructurii și eficientizării logisticii.*

5. Concluzii și recomandări

În literatura de specialitate consacrată analizei Acordului de Asociere între Republica Moldova și UE este pus accentul pe punctele tari ale semnării Acordului dat, însă nu sunt suficient elucidate punctele slabe. Conform Acordului, Moldova se angajează să elimine toate taxele vamale pentru mărfurile originare din UE în momentul intrării în vigoare a Acordului, cu excepția bunurilor din Anexa XV-D, la care taxele vor fi eliminate treptat în 3, 4, 5, 6, 10 etape. Însă, o parte din mărfurile originare din Moldova sunt cotate (Anexa XV-C), altă parte este supusă unei taxe de import în UE, cu excepția componentei ad valorem a taxei de import (Anexa XV-B), și încă o listă de bunuri este importată din Moldova în Uniunea Europeană fără taxe vamale în limitele contingentelor tarifare stabilite (Anexa XV-A).

Analiza bunurilor din Anexa XV-A a arătat că volumul scutit de taxe este mai mic ca potențialul de export, de aceea Republica Moldova este silită să caute alte piețe de desfacere a acestor produse. În această ordine de idei, renunțarea de la piața estică nu este convenabilă Republicii Moldova.

Analiza dinamicii comerțului exterior a demonstrat că economia Republicii Moldova este vulnerabilă față de țările vecine și principalii parteneri comerciali. Republica Moldova se confruntă cu decalaje tehnologice și economice comparativ cu țările dezvoltate.

Este indispensabilă stabilirea căilor efective de promovare a politicii comerciale, dar și elaborarea strategiilor de extindere a relațiilor comerciale. Autorul a stabilit următoarele obiective de perfecționare a politicii comerciale:

- ▶ Susținerea creșterii potențialului de export.
- ▶ Îmbunătățirea calității bunurilor autohtone.
- ▶ Sporirea calității infrastructurii și eficientizării logisticii.
- ▶ Dezvoltarea comerțului electronic.

Una din cauzele care denotă necesitatea dezvoltării comerțului electronic (obiectivul 4) este pandemia COVID-19, care a afectat activitatea economică, în special comerțul. Totodată, la scară mondială, volumul tranzacțiilor de comerț electronic este în creștere. Din această cauză, se propune implementarea următoarelor obiective specifice: utilizarea platformelor internaționale de comerț electronic online pentru promovarea exportului și dezvoltarea e-commerce.

Bibliografie

1. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* 2014a, August 30, 2014, L260, pp. 4-643. [online] Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2014.260.01.0004.01.RO&toc=OJ%3AL%3A2014%3A260%3ATO
2. Acord de Comerț Liber între Republica Moldova și Republica Turcia. *Ministerul Economiei și Infrastructurii*, 2014b [online] Available at: <https://mei.gov.md/ro/content/acord-de-comert-liber-intre-republica-moldova-si-republica-turcia>
3. Acord privind zona de comerț liber, nr. 4 din 18.10.2011. *Tratate Internaționale* Nr. 50 art. 4 din 30.12.2016 [online] Available at: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117835&lang=ro
4. UN Comtrade, 2020. Foreign trade of the Republic of Moldova [online] Available at: <https://comtrade.un.org/data/>
5. Gutium T., 2020. Approaches to Measurement of Well-being: Case of the Republic of Moldova. *International Conference Innovative Business Management & Global Entrepreneurship (IBMAGE2020)*. Lumen Proceedings: Volume 14, pp. 256-269.
6. Gutium T., 2021. *Management of assessing the competitiveness of domestic goods in the context of the commercial policy of the Republic of Moldova*. Summary of the doctoral thesis. [online] Available at: <http://www.cnaa.md/en/thesis/56915/>
7. National Bureau of Statistics, 2020. *Moldova în cifre 2020*. Chisinau.